

WYCHOWANIE FIZYCZNE W PERSPEKTYWIE ZACHOWANIA INDYWIDUALNOŚCI DZIECKA I KSZTAŁTOWANIA POSTAW WSPÓLNOTOWYCH

Proces edukacji jest powszechnie utożsamiany z przekazywaniem wiedzy, wyrabianiem umiejętności i kształtowaniem pożądanых postaw. W przypadku wychowania fizycznego dodatkowym celem jest także dążenie do stopniowego podnoszenia poziomu sprawności motorycznej uczniów¹. Działania wychowawcze są zatem nieodzownym elementem kształcenia wychowanków poszczególnych placówek edukacyjnych. Szkoła obok rodziny spełnia funkcję: „drugiego (...) środowiska wychowawczego, które w sposób bezpośredni wywiera wpływ na rozwój dziecka”². Zadaniem tej instytucji jest zaplanowane kształtowanie postaw i zachowań dzieci oraz młodzieży ukierunkowanych między innymi na właściwe ich funkcjonowanie w większej grupie osób. Jednocześnie podejmowane działania powinny uwzględniać zachowanie przez uczniów ich indywidualności i wyjątkowości. Odzwierciedleniem tego postulatu jest próba wyodrębnienia swoistej sfery umożliwiającej dokonywanie przez nich suwerennych wyborów. W związku z tym działaniem na pierwszy plan wysuwa się pojęcie wolności.

Celem pracy jest próba wskazania znaczenia przedmiotu wychowanie fizyczne w klasach I-III szkoły podstawowej w kontekście kształtowania postaw ukierunkowanych na przygotowanie uczniów do funkcjonowania w większej grupie osób (klasie szkolnej, społeczności lokalnej, środowisku pracy, narodzie) z uwzględnieniem możliwości zachowania własnej indywidualności i wyjątkowości przez każde dziecko. W kolejnych częściach pracy przybliżone

¹ Por. S. Szczepański (2008), *Kluczowe zagadnienia dydaktyki wychowania fizycznego*, Opole: 128-130.

M. Przetacznik-Gierowska, Z. Włodarski (1998), *Psychologia wychowawcza*, t. 2, Warszawa: 200.

zostaną przykłady postaw kształtowanych podczas zajęć wychowania fizycznego, możliwości wykorzystania tych lekcji w kontekście udziału przez dzieci w życiu różnych grup społecznych oraz wyrażania przez najmłodszych ich własnej indywidualności. Ostatni fragment będzie poświęcony zagadnieniu wolności człowieka w odniesieniu do całej aktywności fizycznej.

Pojęcie wolności w najprostszym ujęciu jest definiowane jako: „możliwość podejmowania decyzji zgodnie z własną wolą”³. W bardziej szczegółowych rozważaniach wyróżnia się „wolność od” (np. wymogów stawianych przez wybrane instytucje, istniejących reguł, norm) oraz „wolność do” (np. wyznawania publicznie własnej religii, głoszenia otwarcie swoich poglądów, zrzeszania się w organizacjach, przemieszczania się). Natomiast święty Jan Paweł II przypomniał, że: „Dla Arystotelesa wolność jest własnością woli, która urzeczywistnia się przez prawdę”. Zarazem temat wolności człowieka w szczególności sposób jest związany z etyką chrześcijańską i katolicką nauką społeczną, gdyż: „Wolność jest dana człowiekowi przez Stwórcę i jest mu równocześnie zadana. Poprzez wolność bowiem człowiek jest powołany do przyjęcia i realizacji prawdy”⁴. Z kolei w ujęciu historycznym możemy mieć do czynienia z dążeniami do poszerzania zakresu wolności osobistej lub do uniezależnienia się od innych organizmów państwowych. Przykładem jest ukształtowanie się systemu prawnego I Rzeczypospolitej, który gwarantował jej obywatelom prawa i wolności osobiste, w zamian za podejmowanie określonych działań na rzecz dobra wspólnego (obrony Królestwa). Odzwierciedleniem tego procesu było uchwalenie Konstytucji *Nihil novi*. Istotą zaś ustroju prawnego „publiczna wolność” (*publica libertas*)⁵.

W przypadku wychowania fizycznego oprócz kształtowania umiejętności ruchowych, przekazywania wiedzy związanej z podejmowaniem aktywności fizycznej, dążenia do poprawy sprawności motorycznej istotnym celem edukacyjnym jest kształtowanie postaw uczniów.

Odzwierciedleniem tego założenia jest między innymi opis osiągnięć uczniów na zakończenie edukacji wczesnoszkolnej zawarty w podstawie programowej. W oparciu o ten dokument i praktykę pedagogiczną można wskazać trzy grupy pozytywnych zachowań oczekiwanych od dzieci. Po pierwsze są to ogólne postawy pozwalające na prawidłowy przebieg lekcji wychowania fizycznego. Wśród nich można wymienić stosowanie się przez uczniów do poleceń nauczyciela, wykazywanie się ogólną dyscypliną, przestrzeganie zasad

³ Słownik języka polskiego PWN (2009), Warszawa: 1161.

⁴ Jan Paweł II (2005), *Pamięć i tożsamość*, Kraków: 47, 50.

⁵ A. Nowak (2019), *Dzieje Polski. Tom IV 1468-1572. Trudny złoty wiek*, Kraków: 70, 100-102.

bezpieczeństwa i higieny (np. zmiana stroju, obuwia przed i po zakończeniu zajęć), przestrzeganie przepisów gier i zabaw. Następnie można wskazać na postawy ukierunkowane na osobiste podejście każdego z uczniów do procesu edukacji fizycznej. Przede wszystkim chodzi tu o wykonywanie ćwiczeń ruchowych oraz udział w zajęciach wychowania fizycznego z pełnym zaangażowaniem, dokładność podczas wykonywania zadań ruchowych, przewyciężanie poczucia własnego zmęczenia, wykazywanie się ambicją w dążeniu do wyznaczonego celu, podejmowanie działań pozwalających na poprawę własnych wyników, zrozumienie znaczenia systematyczności i wytrwałości w obszarze ćwiczeń fizycznych. Z kolei trzecia grupa postaw kształtowanych na lekcjach wychowania fizycznego związana jest z właściwym podejściem ucznia do swoich kolegów i koleżanek. W tym kontekście wskazuje się na współdziałanie w zespole i odpowiedzialność za inne osoby, uczestnictwo w rywalizacji zgodnie z regułami „czystej gry” („fair play”), zdolność poradzenia sobie w sytuacji przegranej i pogratulowania sukcesu zawodnikowi przeciwnej drużyny, zrozumienie występujących różnic w zakresie sprawności fizycznej i umiejętności ruchowych pomiędzy poszczególnymi uczniami, wykazywanie życzliwości dla osób o niższym poziomie rozwoju motorycznego, udzielanie pomocy innym uczniom w trakcie wykonywania ćwiczeń⁶.

Istota sportu wyraża się we współzawodnictwie z przeciwnikiem. Najczęściej odbywa się ona w obecności innych osób. Według Józefa Lipca przystąpienie do aktu sportowej rywalizacji: „polega (...) na uświadomieniu sobie, że moja, indywidualna aktywność zostanie w sporcie poddana próbie społecznej konfrontacji i ocenie, przyjętych reguł międzyjednostkowych, przekreślających prymat czysto indywidualnych uczuć i kapryśków”⁷

Proces edukacji fizycznej jest zatem w dużej mierze utożsamiany z działaniami ukierunkowanymi na przystosowanie się dziecka do funkcjonowania w ramach większej grupy osób oraz uwrażliwienie go na ich potrzeby. Stąd

⁶ Por. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, dnia 24 lutego 2017 r. poz. 356: 46-47; U. Kierczak (2012), *Wychowanie fizyczne w edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków: 15-21, 43-103; J. Blecharz, M. Siekańska (2009), *Mój sport, moja radość! 10 zasad treningu dla dzieci uprawiających sport*, Gdańsk.

J. Lipiec (2012), *Socjalizacyjna lekcja sportu*. W: Z. Dziubiński, K. Jankowski [red.], *Kultura fizyczna a socjalizacja*, Warszawa: 17.

zajęcia wychowania fizycznego są swoistą lekcją życia. Zastosowanie znajduje tu praktyczna zasada, że: „*non scholae, sed vitae discimus* (nie uczymy się dla szkoły, ale dla życia)”⁸. Na przykład w ramach rywalizacji w grach lub zabawach zespołowych ich uczestnicy starają się dostosowywać swoje indywidualne potrzeby i motywacje do nadrzędnego celu jakim jest wygrana własnej drużyny. Ponadto celem udziału w takich grach jest wytworzenie przekonania, że pomimo aktualnego współzawodnictwa, zawodnicy drugiej drużyny także tworzą z nami inną, większą wspólnotę (np. w ramach klasy, szkoły, narodu, ludzkości). Stąd samo zwycięstwo nie może być nadrzędnym celem. Pomimo toczonej rywalizacji ważniejsza od rezultatu sportowego powinna być osoba naszego rywala. Innym rodzajem nauki dla najmłodszych jest uświadomienie ich o konieczności dążenia do wygranej zgodnie z przepisami i zasadami „czystej gry” („fair play”). Jedynie bowiem uczciwy sukces zasługuje na uznanie. Natomiast każda próba oszustwa skutkuje przede wszystkim degradacją osoby danego człowieka oraz związana jest z konsekwencjami społecznymi (różne formy ostracyzmu społecznego) i określonymi sankcjami (kary regulaminowe, prawne)⁹.

Ostatecznie wszystkie opisane działania zmierzają do ograniczenia wśród dzieci zachowań samolubnych. W tym przypadku urzeczywistnia się stwierdzenie, zgodnie z którym: „istotną przeszkodą w kształceniu charakteru jest poddawanie się egoizmowi”¹⁰. Jednocześnie nie chodzi w tym postępowaniu o zanegowanie sfery osobistej wolności danej osoby.

Lekcje wychowania fizycznego w ramach edukacji wczesnoszkolnej stwarzają także możliwość zachowania indywidualności przez poszczególne dzieci oraz mogą służyć rozwojowi ich niepowtarzalnej osobowości. Jednym z zadań szkoły jest: „przygotowanie uczniów do organizacji i spędzania czasu wolnego”¹¹. Celem prowadzenia przedmiotu wychowanie fizyczne już od I klasy szkoły podstawowej jest między innymi przedstawienie uczniom w miarę dużej liczby gier i zabaw ruchowych, zaprezentowanie różnych rodzajów aktywności fizycznej, rozmaitych konkurencji i dyscyplin sportowych. Spośród wskazanych propozycji uczniowie i uczennice mogą dokonać wyboru stosownie do własnych zainteresowań i możliwości fizycznych.

⁸ Por. M. Pirożyński (2018), *Kształcenie charakteru*, Szczecinek: 118.

⁹ Por. K. Mrówka (2018), *Cała Polska widziała*. W: M. Latasiewicz, J. Cierpiatka [red.], *Jak to było naprawdę*, Kraków: 143-148.

¹⁰ M. Pirożyński (2018), dz. cyt.: 86.

¹¹ K. Denek (2010), *Czy zmierzamy ku społeczeństwu czasu i jego wartości?* W: J. Nowocien, J. Chelmecki [red.], *Społeczno-edukacyjne oblicza współczesnego sportu i olimpiizmu. Aktywność fizyczna dzieci, młodzieży i dorosłych na przełomie XX i XXI wieku*, Warszawa: 33.

Następnie w swoim czasie wolnym jeszcze jako dzieci lub w późniejszym okresie jako osoby dorosłe będą mogły wykorzystać wybrane formy aktywności fizycznej do wyrażania własnej osobowości lub realizowania celów zdrowotnych¹². Według Kazimierza Denka: „wskaźnikiem poziomu rozwoju człowieka w każdym okresie jego życia jest stopień aktywności w czasie wolnym i rodzaj podejmowanych w nim zajęć”¹³. Jednocześnie działania szkoły mogą być tylko punktem wyjścia do poszukiwania całkowicie odmiennych sposobów spędzania czasu wolnego z uwzględnieniem innych form aktywności fizycznej. W ten sposób zostanie dopełniona idea pełnej suwerenności decyzji podejmowanych przez wychowanków.

Podstawa programowa określa osiągnięcia ucznia na zakończenie poszczególnych etapów edukacji. W przypadku wychowania fizycznego jest to w pewnym sensie zamknięty zbiór propozycji gier, zabaw, ćwiczeń itp. Jednakże w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (klasy I-III) znajdują się również elementy odnoszące się do zachowań twórczych najmłodszych dzieci. W obszarze wychowania fizycznego wyróżniono bowiem między innymi osiągnięcie ucznia w postaci układania zespołowych zabaw ruchowych¹⁴. W tym jednak kontekście należy pamiętać szczególnie o zachowaniu zasad bezpieczeństwa przy tworzeniu przez dzieci własnych propozycji zabaw. Poszerzeniem oferty edukacyjnej może być także wprowadzenie do programu szkolnego nauczania regionalnych lub tradycyjnych polskich gier i zabaw z uwzględnieniem możliwości zaadoptowania ich do aktualnych potrzeb i wrażliwości najmłodszego pokolenia¹⁵.

Udział dzieci w różnych grach, zabawach i ćwiczeniach stwarza im przede wszystkim możliwość zaprezentowania określonych umiejętności, własnego stylu gry, wyrażenia osobistej ekspresji ruchowej. W przypadku najmłodszych uczniów mogą to być nawet zachowania niekoniecznie zamierzone i przemyślane. Dodatkowo mogą się one spotkać z przeciwstawnymi ocenami ze strony kolegów i koleżanek. Zajęcia ruchowe w ramach lekcji wychowania fizycznego mogą jednak odegrać w przedstawionym kontekście większą rolę w przeciwieństwie do treningu sportowego. W tym drugim przypadku trenerzy grup dziecięcych i młodzieżowych skupiają się często na kształtowaniu określonych umiejętności użytecznych i zachowań ukierunkowanych na osiągnięcie wyniku sportowego. Następnie w czasie gry lub zawodów

¹² Por. K. Denek (2011), *Edukacja pozalekcyjna i pozaszkolna*, Poznań: 100-105.

¹³ K. Denek (2010), dz. cyt.: 33.

¹⁴ Por. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej...*, dz. cyt.: 46-47.

¹⁵ Por. W. Lipoński (2012), *Historia sportu*, Warszawa: 371 i n.

młody sportowiec jest zobowiązany stosować się do zaleceń swoich opiekunów. W skrajnych przypadkach staje się on wręcz „ubezwłasnowolniony”¹⁶. Celem tego swoistego „podporządkowania” może być na przykład dążenie do uzyskania potencjalnych korzyści finansowych w przyszłości przez osoby w najbliższym otoczeniu małoletniego zawodnika¹⁶. Takich ograniczeń nie ma zazwyczaj w przypadku lekcji wychowania fizycznego.

W poradnikach metodycznych często pojawia się również wspomniane zagadnienie wyzwalaania ekspresji ruchowej wśród dzieci. Szczególnie ten trend wykorzystuje się w zajęciach ruchowych w przedszkolu i na lekcjach wychowania fizycznego na etapie edukacji wczesnoszkolnej. Celem poszczególnych metod jest: „rozwijanie naturalnej ruchliwości dziecka i podkreślanie przez ruch swojej indywidualności”, „rozbudzenie fantazji, wyzwolenie tendencji do samoekspresji oraz rozwijania inwencji twórczej i zmysłu estetyki”. Realizacja tych zamierzeń następuje poprzez wykorzystanie m.in. muzyki, rytmu, zabaw tanecznych, pantomimy, opowieści ruchowej, dużej liczby przyborów, nawiązań do baśni, legend, prozy, poezji. Wykonanie poszczególnych zadań zależy od: „inwencji twórczej, pomysłowości, fantazji, doświadczeń ruchowych” dzieci¹⁷. Jednocześnie przytoczony opis wskazuje, że jest to zaplanowany proces ukierunkowany na wystąpienie określonych efektów. Poszczególne zachowania dzieci w postaci wykonywanych ruchów są w pewnym stopniu uzależnione od zaproponowanych bodźców (np. rytmu, nawiązań do literatury). Stąd niekonięcznie skutkiem jest zawsze w pełni samodzielne i czysto spontaniczne postępowanie dzieci.

Realizacja opisanych przykładów wyrażania własnej indywidualności poprzez ruch w czasie wolnym lub w trakcie obowiązkowych zajęć szkolnych wymaga zaistnienia pewnej swobody. Rzeczywista wolność człowieka w obszarze sportu, wychowania fizycznego, rekreacji fizycznej może posiadać jednak dużo szerszy wymiar. Przede wszystkim zawiera się w stosunku osoby do tych dziedzin życia. Zdaniem Stanisława Kowalczyka: „Sport jest dla dobra człowieka, a nie człowiek dla sportu. Odwrócenie tej relacji prowadzi nieuchronnie do psychiczno-duchowej destrukcji człowieka, a niejednokrotnie także do jego wyniszczenia fizyczno-biologicznego”¹⁸. Pomimo tego w toku codziennej praktyki współczesny sportowiec często wręcz: „podlega (...) uprzedmiotowieniu i personalnej degradacji (stając się «kupowanym»

¹⁶ Por. K. Doktor (2008), *Współczynnik humanistyczny sportu*. W: Z. Dziubiński [red.], *Humanistyczne aspekty sportu i turystyki*, Warszawa: 151.

¹⁷ U. Kierczak (2012), dz. cyt.: 109-112.

¹⁸ S. Kowalczyk (2007), *Personalizm aksjologiczny – podstawą humanizacji sportu*. W: Z. Dziubiński [red.], *Drogi i bezdroża sportu i turystyki*, Warszawa: 33.

i «sprzedawanym» towarem oraz «najmowaną» żywą atrakcją»¹⁹. Nadmierne eksponowanie znaczenia ćwiczeń ruchowych i współzawodnictwa może zatem stanowić zagrożenie dla rozwoju osobistego zarówno uczniów i dorosłych.

Przykładem trudności w odnalezieniu się w nowych warunkach po zakończeniu kariery sportowca jest tragiczna historia jednego z najlepszych polskich żużlowców w XX wieku. Jego codzienność stanowiły: „(...) powracające wciąż i wciąż bóle połamanych kończyn, pokiereszowanych stawów, pozrywanych mięśni, dramatycznie powiększające się luki w pamięci, świadomość nieodpowiedniości miejsca, do którego się doszło, braku nadziei na poprawę, poczucie bezczynności, bycia nikomu niepotrzebnym. Bo ponoć właśnie takie były dni powszednie sportowca podziwianego przez tysiące widzów, mistrza, o którego względy starało się wielu możnych. Nieszczęśliwego człowieka, powtarzającego i na trzeźwo, i po kielichu, że: «skończył się żużel – skończyło się życie»...”²⁰.

W prowadzeniu rozważań nad ideami wolności i dobra wspólnego szczególnie znaczenie odgrywa myśl świętego Jana Pawła II. W encyklice *Redemptor hominis* przypomniał on, że: „W naszych czasach nieraz błędnie się mniema, że wolność sama jest dla siebie celem, że człowiek jest wolny, kiedy jej używa w jakikolwiek sposób, że do tego należy dążyć w życiu jednostek i społeczeństw. Tymczasem wolność jest wielkim dobrem wówczas, kiedy umiemy świadomie jej używać dla tego wszystkiego, co jest prawdziwym dobrem. Chrystus uczy nas, że najwspanialszym wypełnieniem wolności jest miłość, która urzeczywistnia się w oddaniu i służbie. Do takiej to właśnie «wolności wyswobodził nas Chrystus» (Ga 5,1, por. 5,13)”²¹. Zatem wolność wymaga ukierunkowania jej na to, co stanowi „prawdziwe dobro”.

Nauczanie głoszone przez kolejnych papieży wpłynęło na głębsze zrozumienie istoty sportu. Według Zbigniewa Dziubińskiego: „Wizja kultury fizycznej Kościoła rzymskokatolickiego ma w pełni personalistyczny charakter. Podstawową jej wartością jest osoba, której winny być podporządkowane wszystkie byty i wszystkie działania. Zaś uczestnicy kultury fizycznej winni bez względu na okoliczności kierować się etycznymi wartościami o proweniencji chrześcijańskiej, takimi jak: dobro, prawda, godność osoby, miłość i solidarność”²².

¹⁹ J. Lipiec (1994), *Logos nowożytnego olimpizmu*. W: Tenże [red.], *Logos i etos polskiego olimpizmu*, Kraków: 30.

²⁰ W. Bałda (2018), *Skończył się żużel, skończyło się życie*. W: M. Latasiewicz, J. Cierpiatka [red.], dz. cyt.: 214.

²¹ Jan Paweł II (b.r.w.), *Redemptor hominis*. W: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków: 45.

²² Z. Dziubiński (2007), *Kościół rzymskokatolicki a kultura fizyczna*. W: Tenże [red.], dz. cyt.: 149.

Na właściwe postrzeganie znaczenia sportu zwracał już uwagę w swoim prewencyjnym systemie wychowawczym ksiądz Jan Bosko. Między innymi przestrzegał on swoich podopiecznych, że: „Zbytnie oddanie się zabawie może was doprowadzić do kłótni, bójek, wypowiedania przekleństw, do zaniedbania waszych obowiązków i do profanowania dni świątecznych”. W tak ukształtowanym systemie wychowawczym aktywność sportowa nie powinna być uważana za cel ostateczny. Zgodnie z przyjętymi założeniami człowiek nie może być: „traktowany jako środek do osiągnięcia nawet najwznioślejszych celów w postaci mistrzostwa, rekordu, medalu, prestiżu, wysokiej pozycji w kulturze masowej, zamożności itp.”. W przyjętej hierarchii wartości: „Najważniejszym celem jest dobro osoby wychowanka, rozumiane jako pomyślność w życiu społecznym i, z drugiej strony, w życiu chrześcijańskim”²³.

W konsekwencji człowiek prawdziwie wolny nie może podporządkować się różnym formom aktywności fizycznej i rywalizacji. W tym ujęciu sport jest: „ważnym elementem wychowania młodzieży, ale jednym z wielu”. Wyjątkowość tej dziedziny życia nie oznacza, że jest to wartość jedyna i najważniejsza²⁴. Zgodnie z nauką świętego papieża Jana XXIII sport powinien: „mieć swoje określone miejsce w życiu człowieka, żeby nie traktować go jako całe życie”²⁵. Na pierwszym miejscu powinna być zawsze osoba ludzka. W przeciwnym przypadku mamy do czynienia ze swoistą formą uzależnienia. Przykładem jest dążenie do osiągnięcia wyniku sportowego i podnoszenia swoich umiejętności kosztem swojej wiary, swojego zdrowia, edukacji, rozwoju osobistego, swoich relacji z rodziną, przyjaciółmi, trenerem, kolegami z drużyny, przeciwnikami. Choć źródłem wymienionych postaw są indywidualne decyzje sportowca, ukierunkowane na specyficznie rozumiane przez niego własne dobro, to następstwem jest uprzedmiotowienie zarówno drugiego człowieka oraz jego własnej osoby. Dążenie do uwolnienia się od wszelkich ograniczeń w celu uzyskania założonego rezultatu, prowadzi do podporządkowania się człowiekowi jednej dziedzinie życia. Święty Jan Paweł II w encyklice *Veritatis splendor* wskazał na destrukcyjne skutki w ten sposób pojmowanej wolności: „Powstała tendencja, by przyznać sumieniu jednostki wyłączny przywilej autonomicznego określania kryteriów dobra i zła oraz zgodnego z tym działania. Wizja ta łączy się z etyką indywidualistyczną, według której każdy

²³ Z. Dziubiński (2014), *Sport w perspektywie salezjańskiej*, Warszawa: 40, 47.

²⁴ S. Kowalczyk (2007), *Personalizm aksjologiczny – podstawą humanizacji sportu*. W: Z. Dziubiński [red.], dz. cyt.: 30. Por. także J. Lipiec (2001), *Sport jako wartość. W kręgu aksjologii esencjalnej*. W: Z. Dziubiński [red.], *Aksjologia sportu*, Warszawa: 176-181.

²⁵ Z. Dziubiński (2007), *Kościół rzymskokatolicki a kultura fizyczna*. W: Tenże [red.], dz. cyt.: 142.

człowiek staje wobec własnej prawdy, różnej od prawdy innych. Posunięty do skrajnych konsekwencji, indywidualizm prowadzi do zaprzeczenia samej idei natury ludzkiej”²⁶.

Jednocześnie przedstawiona postawa znajduje odbicie w „niektórych nurtach myśli współczesnej” Dotyczy to szczególnie doktryn, „które zatracają zmysł transcendencji lub które otwarcie deklarują się jako ateistyczne”. W konsekwencji: „do tego stopnia podkreśla się znaczenie wolności, że czyni się z niej absolut, który ma być źródłem wartości”. Punktem wyjścia jest przyznanie sumieniu indywidualnemu: „prerogatywy najwyższej instancji osądu moralnego, która kategorycznie i nieomylnie decyduje o tym, co jest dobre, a co złe”. Według polskiego papieża: „Wskutek tego zanikł jednak nieodzowny wymóg prawdy, ustępując miejsca kryterium szczerości, autentyczności, «zgody z samym sobą», co doprowadziło do skrajnie subiektywistycznej interpretacji osądu moralnego”²⁷

Jednocześnie w przypadku postawienia w swoim postępowaniu na pierwszym miejscu osoby człowieka pojawia się możliwość odrzucenia potencjalnej sprzeczności pomiędzy dążeniami indywidualnymi i potrzebami wspólnoty. W naszych działaniach chodzi wówczas zarówno o dobro nas samych oraz o dobro naszych bliźnich. Odzwierciedleniem takiego nastawienia w praktyce rywalizacji sportowej jest chęć odniesienia zwycięstwa bez naruszenia dobra i godności samego siebie oraz innych osób. Źródłem satysfakcji dla zawodnika powinna być radość wynikająca z uczestnictwa w grze oraz możliwości kontaktu z drugim człowiekiem.

Uczestnictwo w zajęciach ruchowych może przyczynić się do kształtowania pożądanych postaw wśród uczniów. W dużym stopniu jest to także lekcja funkcjonowania w większej grupie osób. Z drugiej strony poprzez wybór ulubionej dyscypliny sportu, dzięki udziałowi w grze lub poszczególnych ćwiczeniach dziecko może wyrazić własną indywidualność i niepowtarzalność.

Zagadnienie wolności nie ogranicza się jednak tylko do decyzji w tej sferze. Istotnym zagrożeniem dla wszystkich zaangażowanych w uczestnictwo w aktywności sportowej jest podporządkowanie własnej osoby tej dziedzinie życia. Lekcje wychowania fizycznego prowadzone od I klasy szkoły podstawowej mogą przyczynić się do właściwego zrozumienia znaczenia całej sfery aktywności fizycznej w życiu człowieka. Zadaniem nauczyciela jest poinformowanie najmłodszych uczniów w przystępnych słowach o pozytywnych aspektach aktywności fizycznej oraz o różnych rodzajach zagrożeń

²⁶ Jan Paweł II (b.r.w.), *Veritatis splendor*. W: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków: 479.

²⁷ Tamże.

związanych z niewłaściwym podejściem do tej dziedziny życia. Nadrzędnym zadaniem wychowawcy jest jednak uświadomienie uczniów, że wszelkie czynności związane z udziałem w ćwiczeniach, grze, zawodach, powinny być zawsze czynione z myślą o dobru osoby ludzkiej. Nauczyciel może odnieść się do wybranych przykładów zachowań sportowców lub wskazać na ich wieloletnią postawę w trakcie kariery zawodniczej. Ponadto punktem wyjścia dla jego wskazówek mogą być zaobserwowane sytuacje z udziałem uczniów podczas zajęć sportowych. Działania nauczyciela mogą być bardziej skuteczne od prób podejmowanych przez trenerów i instruktorów sportowych ze względu na brak ciężającej na nim presji związanej z koniecznością uzyskania zwycięstwa lub określonego rezultatu.